

ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΤΑΡΑΓΜΕΝΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

ΝΙΚΟΣ ΑΜΑΝΙΤΗΣ

Ο ΑΓΝΩΣΤΟΣ
ΤΟΥ ΜΑΤΑΡΟΑ

ΜΕΤΑΙΧΜΙΘ

Ο ΑΓΝΟΟΥΜΕΝΟΣ ΤΟΥ ΜΑΤΑΡΟΑ

Νίκος Αμανίτης

Ο ΑΓΝΟΟΥΜΕΝΟΣ
ΤΟΥ ΜΑΤΑΡΟΑ

Μυθιστορία μιας ταραγμένης εποχής

ΜΕΤΑΙΧΜΙΘ

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Ελληνική πεζογραφία

Υπεύθυνη σειράς

Ελένη Μπούρα

Πρώτη έκδοση Νοέμβριος 2025

© 2025, Εκδόσεις **ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ**

και Νίκος Αμανίτης

ISBN 978-618-03-4601-5

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 84601

Κ.Ε.Π. 6525, Κ.Π. 22514

Δεν επιτρέπεται η με οποιονδήποτε τρόπο χρήση ή αναπαραγωγή ολόκληρου ή μέρους του βιβλίου με σκοπό την εκπαίδευση τεχνολογιών ή συστημάτων τεχνητής νοημοσύνης. Το παρόν έργο προστατεύεται από τη διαδικασία εξόρυξης κειμένου και δεδομένων (Άρθρο 4(3) Οδηγία (ΕΕ) 2019/790).

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε μέσο ή τρόπο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις **ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ**

Ιπποκράτους 118, 114 72 Αθήνα,

τηλ.: 211 3003500

metaixmio.gr

metaixmio@metaixmio.gr

Κεντρική διάθεση:

Ασκληπιδίου 18, 106 80 Αθήνα,

τηλ.: 210 3647433

Βιβλιοπωλεία **ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ**

• Ασκληπιδίου 18, 106 80 Αθήνα

τηλ.: 210 3647433

• Πολυχώρος, Ιπποκράτους 118,

114 72 Αθήνα

τηλ.: 211 3003580, fax: 211 3003581

Στα Ρω και τα Λάμδα μου

*This is a true story.
The events depicted in this book
Took place between 1927 and 1966
In Athens, Paris, South of France
San Francisco and New York*

*At the request of the survivors,
Most names have not been changed*

*Out of respect for the dead,
The rest has been told exactly
As it occurred*

Ethan & Joel Coen, *Fargo*
(παράφραση)

*Δεν επινόησα τίποτα, δεν πρόσθεσα τίποτε δικό μου.
Σημασία δεν έχει πια η «ποιητική ανάπλαση». Ση-
μασία έχει μόνο η παρατήρηση των γεγονότων.*

Γιόζεφ Ροτ, *Φυγή χωρίς τέλος*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	
ΤΟ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ	21
THE SCROLL	23
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ	
Ο ΕΡΩΤΑΣ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ	167
A. ΤΗ ΜΟΥΝ ΑΚΟΜΗ ΤΗΝ ΨΑΧΝΩ	169
B. SOUS LE PONT MIRABEAU	222
Γ. FULL MOUNE	286
Ⓜ PAUSE	349
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ	
Ο ΑΓΝΟΟΥΜΕΝΟΣ ΤΟΥ ΜΑΤΑΡΟΑ	367
A. ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΟ ΠΑΡΙΣΙ	369
B. ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΘΑ ΄ΡΘΩ ΝΑ ΣΕ ΒΡΩ	421
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ	
ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ	461
ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ	
ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ	595
ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ	641
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	647
ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	651

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Ο ΕΡΩΤΑΣ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ

A. ΤΗ ΜΟΥΝ ΑΚΟΜΗ ΤΗΝ ΨΑΧΝΩ

1. Η αρχή μιας σχεδόν αδύνατης αναζήτησης

Απρίλιος 2020, χάνομαι σε χάρτες της νότιας γαλλικής επαρχίας. Μπαίνω σε ένα λεωφορείο στη Μασσαλία του 1936. Αρχίζω να ψάχνω τη Μουν.

Βρισκόμαστε στα μέσα της πρώτης καραντίνας, μόλις έχω διαβάσει απνευστί το scroll κι αισθάνομαι ότι, όπως ο Νίκος έγραψε ένα ερωτικό γράμμα σχεδόν 40 μέτρων* για να αντέξει την Κατοχή, έτσι κι εγώ θα μπορούσα να αρπαχτώ από τα 27 μέτρα που έφτασαν ως τα χέρια μου, για να τα βγάλω πέρα με τον εγκλεισμό της πρώτης καραντίνας. Γιατί η ιστορία δεν μπορεί να τελειώνει στις 13 Οκτωβρίου του 1944. Για εμένα, η ιστορία τότε άρχιζε.

Κι επειδή ο χρόνος πάνω στο χαρτί είναι μόνο ένα παιχνίδι, ένα φιδάκι σαν αυτό που παίζαμε παιδιά με τις σκάλες που σε ανέβαζαν μπροστά και τα φιδία που σε γύριζαν πίσω, όπως μας έπαιξε κι ο Νίκος μέχρι τώρα, ας γυρίσουμε τέσσερις σελίδες πίσω κι ας βρεθούμε για λίγο πάλι στα 1944.

Και τώρα τι;

Τι συνέβη μετά τις 13 Οκτωβρίου 1944, αφότου ο Νίκος τύλιξε οριστικά το scroll, έφτιαξε την τελευταία αφίσα και βγήκε έξω από το ατελιέ του, δίπλα στο Στάδιο, εκεί που ακόμη λιμναζαν τα νερά του Ιλισού, πέρασε τη γέφυρα και τράβηξε προς το Σύνταγμα για να αναπνεύσει τον ελεύθερο αέρα της Αθήνας;

Σε σχεδόν ενάμιση μήνα θα άρχιζαν τα Δεκεμβριανά, αλλά δεν είχα καμία πληροφορία για τον Νίκο εκείνης της περιόδου.

Πίσω στο 2020, όσα έγγραφα είχε βρει στη σοφίτα η κόρη του

* Είκοσι επτά μέτρα αυτό που διαβάσαμε, συν άλλα δεκατρία το γράμμα του 1943 που λέει ότι καταστράφηκε.

η Ρέα και μου τα είχε στείλει από το Μεξικό, τον έφερναν ξανά στην επιφάνεια το φθινόπωρο του '45, στο υπουργείο πάντα, να επιτυγχάνει την ανανέωση της διακοπείσας υποτροφίας του και ταυτόχρονα να παίρνει την υποτροφία του γαλλικού κράτους ως μουσειολόγος. Οι απορίες με κατέκλυσαν. Πώς ήταν δυνατόν ένας εαμίτης να παίρνει υποτροφία του ελληνικού κράτους τον Οκτώβριο του '45 και ταυτόχρονα υποτροφία με το Ματαρόα για το Παρίσι, και μάλιστα ο υπουργός Παιδείας και ο Οκτάβιος Μερλιέ να στέλνουν ταυτόχρονα επιστολές στο υπουργείο Εσωτερικών για να διευκολύνουν την έκδοση του διαβατηρίου του; Όλες αυτές οι απορίες λύθηκαν αργότερα, όπως θα δούμε παρακάτω, αλλά δεν ήταν αυτό το ζήτημα που με απασχολούσε τη στιγμή που τον άφηνα να πανηγυρίζει την Απελευθέρωση ζωγραφίζοντας αφίσες στο ατελιέ του.

Εκείνο που με απασχολούσε περισσότερο, που δεν με άφηνε να κοιμηθώ, ήταν αυτή η ημιτελής ερωτική ιστορία που τη διέκοψε άδοξα ο πόλεμος. Ήθελα να ζήσω έστω για λίγο το τέλος εποχής στο Παρίσι, το λυκόφως του Μεσοπολέμου, να φανταστώ τον έρωτα λίγες ημέρες πριν ξεσπάσει ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, γνωρίζοντας τη ματαιότητα των αισθημάτων, τους ανυποψίαστους αποχαιρετισμούς χωρίς αύριο, γιατί το αύριο θα ήταν αδυσώπητο. Εμείς τώρα το γνωρίζουμε το μέλλον όλων εκείνων των χαμένων εραστών γιατί έχει παρέλθει προ πολλού, εκείνοι όμως προσπαθούσαν να ξεχειλώσουν το παρόν, τραγουδώντας *la fille du roi était à sa fenêtre* καθώς γύριζαν χέρι χέρι από το μπάνιο τους στο ποτάμι και αγκαλιάζονταν κάτω από ένα κυπαρίσσι στα μέσα του Αυγούστου του 1939, μόλις 18-20 ημέρες πριν από την εισβολή στην Πολωνία.

Αλλά ποια ήταν η Μουν; Ήταν ζωντανή στις 13 Οκτωβρίου του 1944; Ήταν παντρεμένη, όπως φοβόταν ο Νίκος; Είχε εξελιχθεί σε καλή ζωγράφο, όπως ήλπιζε ο Νίκος; Και όταν ο Νίκος επέστρεψε στο Παρίσι με την παρέα του Ματαρόα, την έψαξε όπως ορκιζόταν

όλα τα χρόνια της Κατοχής; Τη βρήκε, την είδε, της μίλησε; Της άγγιξε το χέρι, έστω φευγαλέα, έστω για πολύ λίγο;

Το Κανταγκάι δεν υπάρχει πια

Η πλατεία Δημαρχείου του Ρουσσέ, αρχές του 1900.

Τα στοιχεία που είχα από την πρώτη βιαστική ανάγνωση του χειρογράφου ήταν ελάχιστα: ένα όνομα κι αυτό υποκοριστικό. Ένα υποκοριστικό, κι αυτό εξαφανισμένο από το σύγχρονο γαλλικό ονοματολόγιο. Το έτος γέννησής της: 1920 (Κώστας Πάγκαλος το 1939: «Αυτό το δεκαεννιάχρονο κορίτσι μια μέρα θα κάνει καταπληκτικά πράγματα»). Ασχολιόταν με τη ζωγραφική, άρα πιθανότατα ήταν φοιτήτρια της École des Beaux-Arts. Και το καλοκαίρι του '39, η μητέρα της, ο παππούς της και ένα ανδρόγυνο, ο Ροζέ και η Φρανσουάζ, που ήταν η αδελφή της ή ο αδελφός της και είχαν ένα βρέφος, τον Εμμανουέλ, γεννημένο εκείνη τη χρονιά (15/8/44: «...ο Εμμανουέλ, που τώρα πρέπει να 'ναι πέντε χρονών...») κατοικούσαν σε μια περιοχή της νότιας Γαλλίας, το Κανταγκάι, κοντά σε ένα μικρό χωριό που το έλεγαν Ρουσσέ. Αποκεί έπρεπε να ξεκινήσω.

Εκεί βρισκόταν η μόνη πληροφορία που πατούσε σε στέρεο έδαφος και δεν μπορεί, θα είχε αφήσει ένα ίχνος στον χάρτη.

Δεν είχε. Η πρώτη έρευνα για το Κανταγκάι στο αναπόφευκτο Google, δεν έδωσε τίποτε. Μια Osteria dei Cantagaï κοντά στο κακόφημο Σαλό, στην Ιταλία, και, ναι, λες και η Ιστορία μου έβγαζε τη γλώσσα από την πρώτη στιγμή, έναν οίκο ευγηρίας στη νότια Γαλλία. Αντίθετα, το Ρουσσέ ήταν εκεί, καταγεγραμμένο στον χάρτη, και μάλιστα όχι μία αλλά πέντε φορές. Τα τέσσερα από αυτά τα Ρουσσέ βρίσκονταν στη νότια Γαλλία, αλλά ένα έμοιαζε πιο πιθανό να είναι το χωριό των αναμνήσεων και ο τόπος των ονείρων του Νίκου: Ήταν το νοτιότερο, βρισκόταν πιο κοντά στη Μασσαλία, ένα ποτάμι (Aix) και δυο παραπόταμοι (Verdalaï και Foux) κυλούσαν κοντά του, παλιές σιδηροδρομικές γραμμές περνούσαν από τον σταθμό του.

Το Ρουσσέ είναι ένα χωριό της περιφέρειας των εκβολών του Ροδανού, 16 χιλιόμετρα μακριά από το Αιξ-αν-Προβάνς και 46 από τη Μασσαλία. Βρίσκεται σε ένα οροπέδιο της κοιλάδας του Ροδανού κοντά στους πρόποδες του Σαιντ-Βικτουάρ, ενός βουνού από ασβεστόλιθο στα βόρεια του χωριού, που το ορίζει με τον όγκο του και τις γυμνές κορφές του και το προστατεύει από τον μαΐστρο – εκεί τον λένε μιστράλ. Πρόκληση για τους ζωγράφους με τη δεσπόζουσα παρουσία της σε όλη την περιοχή, η «Αγία Νίκη» έγινε γνωστή σε όλον τον κόσμο ως βασικό θέμα σε περίπου ογδόντα πίνακες του Πωλ Σεζάν, που τη ζωγράφιζε από το ατελιέ του ή το σπίτι του στο Αιξ.

Με περίπου 5.000 κατοίκους σήμερα, το Ρουσσέ παραμένει ένας τόπος αγροτικός που ζει και αναπτύσσεται χάρη στ' αμπέλια του και τους ελαιώνες του, αν και η τεχνοβιομηχανική ζώνη στα νοτιοδυτικά του έχει αλλάξει κάπως τον αμιγώς αγροτικό του χαρακτήρα. Ένα σωρό μικρά χωριά, σε απόσταση λίγων χιλιομέτρων το ένα από το άλλο, το περικυκλώνουν εδώ και αιώνες: Τρετς, Φυβώ, Πυΐλουμπιέ, Πενιέ.

Το 1939 ο Νίκος θα πρέπει να αισθάνθηκε πολύ οικεία μέσα στα κυπαρίσσια, τα αμπέλια και τα θυμάρια, αν και τον φαντάζομαι εντελώς απορροφημένο από την παρουσία της Μουν δίπλα του, να προσπαθεί να ενταχθεί στην οικογένεια, να παίξει πετάνκ, να απολαύσει τις σούπες της «βασίλισσας μητέρας», να νταντέψει τον μικρό Εμμανουέλ, να ξεχάσει το χαρτί της επιστράτευσης και το εισιτήριο του Κάιρο Σίτυ με ημερομηνία απόπλου τις 15 Αυγούστου από το λιμάνι της Μασσαλίας. Μαζί του έχει πάντα μια φωτογραφική μηχανή.

Κάτι παλιές φωτογραφίες

«Στην πραγματικότητα δεν παίρνεις εσύ τη φωτογραφία, αυτή σε παίρνει» γράφει κάπου ο Ανρί Καρτιέ-Μπρεσσόν. «Καθώς περνάει ο καιρός και κοιτάζεις τα πορτρέτα, οι άνθρωποι που εικονίζονται επιστρέφουν σαν μία σιωπηλή ηχώ. Μια φωτογραφία είναι το απομεινάρι ενός προσώπου, ενός προσώπου σε εξέλιξη. Η φωτογραφία έχει σχέση με τον θάνατο. Είναι ένα ίχνος κάποιου ανθρώπου, κάποιου πράγματος, κάποιας κατάστασης που δεν υπάρχει πια...»

Υπάρχουν φωτογραφίες από κείνες τις αυγουστιάτικες μέρες: Στη μία ο Νίκος και η Μουν ακουμπισμένοι ο ένας πάνω στον άλλο, χαμογελάνε στον φακό, εκείνος με πονηρή, συνωμοτική προς τον φωτογράφο (να 'ναι ο Ροζέ;) έκφραση. Φοράει ένα φαρδύ σκούρο παντελόνι, μια πλατιά ανοιχτόχρωμη ζώνη και ένα χαλαρό κοντομάνικο πουκάμισο με τσέπες. Είναι ελαφρώς κορδωμένος και έχει σκύψει λίγο το κεφάλι. Δίπλα του η Μουν, ψηλή, αδύνατη, με κοντό αγορίστικο κούρεμα, φοράει ένα μικρό σορτσάκι και ένα λευκό μπλουζάκι. Ακριβώς πίσω τους, μια αυλή, μια πέργκολα με κεραμίδια και μέρος μιας τριγωνικής σκεπής που ανεβαίνει προς τα πάνω. Και τα δύο κρύβονται από μια μεγάλη φτελιά και έναν ανεπτυγμένο βάτο. Οι σκιές είναι μικρές,

Η Μουν και ο Νίκος, Κανταγκάι, Αύγουστος του '39. Τρεις βδομάδες πριν ξεσπάσει ο πόλεμος.

ο ήλιος πέφτει κατακόρυφα. Στη δεύτερη φωτογραφία, οι δυο τους πάλι, σε έναν εξοχικό χωματόδρομο. Ο Νίκος φοράει τα ίδια ρούχα, η αριστερή τσέπη του πουκαμίσου έχει βαρύνει από τα τσιγάρα, ίσως και τον αναπτήρα, το πουκάμισο γέρνει και έχει ανοίξει ως τη μέση του στήθους, από μέσα φοράει μια λευκή φανέλα. Η Μουν φοράει ένα λευκό φουστάνι που από τον μαϊστρο έχει κολλήσει στα πόδια της και μοιάζει με παντελόνι που φθάνει

ακριβώς κάτω από τα γόνατα, και μία σκουρόχρωμη κοντομάνικη μπλούζα με λευκό γιακά, δεμένη με σκούρα ζώνη. Είναι και οι δυο αγκαλιασμένοι από τους ώμους και κοιτάνε με ευθυμία το απλωμένο αριστερό χέρι του Νίκου που κρατάει ένα ζευγάρι προφανώς σπασμένα σανδάλια. Είναι ξυπόλυτος. Οι σκιές έχουν μακρύνει πολύ πίσω τους, ο ήλιος βασιλεύει. Αίσθηση ξεγνοιασιάς. Υπάρχει και μια άλλη φωτογραφία, τρεις γυναίκες, στον ίδιο δρόμο, την ίδια μέρα αν κρίνουμε από τα ρούχα της Μουν. Στέκονται πίσω από ένα λαντό όπου μέσα του ξεχωρίζουμε ένα τροφαντό αγοράκι, προφανώς είναι ο Εμμανουέλ. Μια νέα γυναίκα με όμορφα χαρακτηριστικά που δεν μπορεί να είναι άλλη από τη Φρανσουάζ, κοιτάζει τρυφερά το βρέφος ενώ η Μουν και η μεγαλύτερη κυρία στη μέση, αυτή με τον μπερέ, που δεν μπορεί να είναι άλλη από τη βασίλισσα μητέρα, χαμογελάνε στον φακό. Είναι και οι τρεις αγκαλιασμένες και είναι Αύγουστος του 1939.

Ρουσέ, Αύγουστος του 1939: Τρία χρόνια πριν, το 1936, δεν είχε πάνω από 700 κατοίκους. Το καλοκαίρι εκείνης της χρονιάς, η εφημερίδα της Ντιζόν *Le Progrès de la Côte-d'Or*, δημοσίευε,

όπως έκαναν οι περισσότερες εφημερίδες της εποχής, γαλλικές και ελληνικές, ένα λαϊκό ανάγνωσμα σε συνέχειες. Την Τρίτη 9 Ιουνίου του 1936 δημοσιευόταν η ενδέκατη συνέχεια του μυθιστορήματος περιπέτειας *Το αίνιγμα της Κάρυ*, που είχε γράψει ο πολυγραφότατος συγγραφέας λαϊκών αναγνωσμάτων μυστηρίου, κύριος Αντρέ Λορμώ. Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο, που τιτλοφορείται *Μισέλ, ερασιτέχνης ντετέκτιβ*, ο ομώνυμος χαρακτήρας και κάποιοι άλλοι φίλοι του ή γνωστοί του ψάχνουν κάποιον ή κάτι, δεν έχει καμιά σημασία. Αυτό που έχει σημασία είναι πως ό,τι ψάχνουν, το ψάχνουν σε μια περιοχή που βρίσκεται ελάχιστα χιλιόμετρα βορειοανατολικά του Πενιέ και του Ρουσσέ, περιοχή την οποία διασχίζει το λεωφορείο που ξεκινάει από τη Μασσαλία. Η πλοκή είναι σύγχρονη της δημοσίευσης: «Ο Μισέλ έδωσε τη βαλίτσα του να την ανεβάσουν στη σκεπή του λεωφορείου και μπήκε κι αυτός. Σιγά σιγά, το λεωφορείο γέμιζε. Στις τέσσερις ακριβώς, το βαρύ όχημα ξεκίνησε. Η νύχτα έπεσε όταν έφθασαν στην κοιλάδα του Τρετς. Πολλοί ταξιδιώτες είχαν κατέβει στο Πενιέ. Με το μέτωπο κολλημένο στο τζάμι, ο Μισέλ απολάμβανε το θέαμα της ήσυχης εξοχής που ξετυλιγόταν από τις δυο πλευρές του δρόμου. Τα κάρα γυρνούσαν από τους αγρούς με τον αργό ρυθμό των μουλαριών. Πιο πίσω μια κατσίκα, δεμένη μ' ένα σκοινί, έτρεχε ή καθυστερούσε το αγώι. Στον βαθυγάλανο ουρανό τα αστέρια έλαμπαν με ζωηρό φως. Το λεωφορείο έριχνε στην άσφαλτο μια φωτεινή δέσμη που τη διέσχιζε πού και πού ένας τρομαγμένος λαγός. Από το μισάνοιχτο παράθυρο ερχόταν το άρωμα του θυμαριού, της λεβάντας και της άγριας μέντας. Περάσανε ένα δάσος από πράσινες βαλανιδιές. Η γη είχε πρόσφατα οργωθεί. Διασχίσανε, σε μια πέτρινη γέφυρα, τη σιδηροδρομική γραμμή που συνδέει τα χωριά της περιοχής. Όταν, στο βάθος μιας κοιλάδας, αντίκρισε ένα μικρό χωριό που ξεχώριζε από μερικά αδύναμα φώτα, ο οδηγός πάτησε με δύναμη το κλάxon, και το λεωφορείο, μεγαλόπρεπο, σταμάτησε στην πλατεία. Λίγοι κάτοι-

κοι έτρεξαν για να παραλάβουν κάποιο δέμα. Ο Μισέλ κατέβηκε για να πάρει τη βαλίτσα του. Κανέννας δεν του έδωσε σημασία. Το λεωφορείο ξεκίνησε για τον προορισμό του. Ο Μισέλ έμεινε χαμένος στο μέσο της πλατείας. Ανεμικές ηλεκτρικές λάμπες τρεμόσβηναν κάθε εκατό μέτρα. Σε μια καχεκτική φτελιά, μια κουκουβάγια φώναζε θλιμμένα. Κανέννας ψίθυρος στους δρόμους, μόνο σιωπή. Υπήρχε άραγε κάποιο πανδοχείο;»

Κάπως έτσι ήταν η περιοχή του Ρουσσέ το 1936 και δεν υπάρχει λόγος να είχε αλλάξει πολύ τρία χρόνια μετά. Σε έναν τέτοιο ήσυχο τόπο έζησαν ο Νίκος και η Μουν τις τελευταίες μέρες τους μαζί, τις τελευταίες ημέρες της ειρήνης. Και ο Μισέλ; Τι έγινε ο ήρωας του Αντρέ Λορμώ που εξερευνούσε εκείνα τα μέρη; Ε, αφού βρήκε ένα πανδοχείο να μείνει, την επόμενη μέρα ξεκίνησε έναν αναγνωριστικό περίπατο στην εξοχή πέρα από το χωριό: «Στην άκρη του λόφου υψώνεται ένα χαμόσπιτο, ρωγμές στην πρόσοψη, υδρορροές που κρέμονται, παραθυρόφυλλα ξεκάρφωτα. Ένα παλιό πηγάδι περιτριγυρίζεται από βάτα. Μια συκιά με κλαδιά όλο κόμπους δίπλα σε ένα φουντωτό κυπαρίσσι. Ο Μισέλ ξεδιπλώνει τον χάρτη που είχε στην τσέπη του. Τον μελετάει προσεχτικά, και “Αυτό το αγρόκτημα ονομάζεται Κανταγκά!” αναφωνεί».

Κάπως έτσι αναφώνησα κι εγώ, όταν, ύστερα από ημέρες άγονων αναζητήσεων, εντόπισα επιτέλους, σε έναν χάρτη Μισλέν, γραμμένη, με αχνά έστω γράμματα, την ένδειξη: Cantagai!

Ως τα τώρα γράφω για το Ρουσσέ, αλλά χωρίς να είμαι σίγουρος. Και δεν μπορούσα να είμαι σίγουρος, τότε, στα μέσα της πρώτης καραντίνας, αφού δεν είχα βρει ακόμα το περίφημο Κανταγκά. Τοπωνύμιο μικρής περιοχής; Όνομα ενός σπιτιού, όπως συνηθίζεται σε εκείνα τα μέρη; Όπως μου εξήγησαν αργότερα, στα οξιτανικά «κάντα γκάι» σημαίνει χαρούμενο τραγούδι, χαρούμενο κελάδισμα. Κάλλιστα θα μπορούσε κάποιος να είχε δώσει αυτό το όνομα σε ένα εξοχικό σπίτι δίπλα σε μια φτελιά και σε μια συστάδα βάτα. Πώς όμως να βρεις ένα σπίτι του 1939,

έστω ένα κομμάτι γης ενός χωριού εφτακοσίων κατοίκων μέσα στην απεραντοσύνη της γαλλικής υπαίθρου; Ένα όνομα που προφανώς είχε χαθεί από τη μνήμη των ανθρώπων, τώρα που ο Νίκος και πιθανότατα και η Μουν δεν υπάρχουν πια, και που από αυτό έχουν μείνει μόνο κάτι ξεφτίδια κολλημένα σε έναν οίκο ευγηρίας, κάπου σαράντα χιλιόμετρα μακριά από το Ρουσσέ;

Και όμως, ήταν εκεί: Στον χάρτη Μισλέν, κοιτώντας προσεκτικά, στο μέσο περίπου των τριάμισι χιλιομέτρων που χωρίζει το Ρουσσέ από το Πενιέ, σε ένα μικρό δρομάκι που ο χάρτης Μισλέν το ονόμαζε οδό Σιδηροδρόμου, μπορούσες να διακρίνεις τη λέξη Κανταγκάι, χωρίς να είναι σαφές αν επρόκειτο για την ονομασία ενός τμήματος του δρόμου ανάμεσα σε δυο διασταυρώσεις ή για το όνομα ολόκληρης της περιοχής. Αλλά αυτό μικρή σημασία είχε. Το Κανταγκάι αυτό, περίπου 90 μέτρα από τις χορταριασμένες σιδηροδρομικές γραμμές, κοντά στον ποταμό Αρκ και τους δυο παραποτάμους του, σχεδόν δίπλα στον επαρχιακό δρόμο και ανάμεσα στα δυο χωριά, κούμπωνε τέλεια το παζλ όλων των πληροφοριών που είχε σκορπίσει ο Νίκος εδώ κι εκεί στα 27 μέτρα που διένυσε με το μολύβι του στα τρία χρόνια της Κατοχής.

Δυστυχώς το τοπίο είχε σίγουρα αλλάξει πολύ μέσα σε αυτά τα ογδόντα χρόνια. Η περιοχή στα νότια του Ρουσσέ αποτελεί πλέον μέρος της «οδού υψηλής τεχνολογίας», ενός ευρωπαϊκού σχεδίου για την τεχνολογική ανάπτυξη, ενός είδους νοτιοευρωπαϊκής Silicon Valley που ξεκινάει από την Ισπανία για να καταλήξει στην Ιταλία. Κοιτάζοντας από ψηλά χάρη στον δορυφορικό χάρτη της Google βλέπεις αναπτυγμένα σε όλη την περιοχή κτίρια εταιρειών με ονόματα: Ducourneau Logistique, NAOS Les Laboratoires, El Cactus Communications. Η ένδειξη Κανταγκάι στον χάρτη Μισλέν βρισκόταν ακριβώς ανάμεσα στις εγκαταστάσεις της Eurotranspharmer και της Axe Solutions. Παρ' όλα αυτά, σε μια virtual περιήγηση μέσω street view μπορεί ακόμη και τώρα να διαπιστώσει κανείς ότι το μπετόν και η άσφαλτος δεν έχουν κυ-

ριεύσει τον τόπο, ότι τα περισσότερα κτίρια είναι σκορπισμένα μέσα στο πράσινο και ότι αρκεί να στρίψεις σε ένα δρομάκι για να βρεθείς μέσα σε κατάφυτα μονοπάτια, ή να πλευρίσεις ένα ποτάμιακι που κυλάει ακόμη ήρεμα τα νερά του. Μερικές αγροικίες παρουσιάζονται ξαφνικά μπροστά σου, κάπου εκεί, λες, θα υπάρχει κι ένα σπίτι με μια φτελιά μπροστά του, έναν βάτο στον κήπο κι ένα κυπαρίσσι δίπλα του, ίσως και κάνα δυο καστανιές.

2. Στο Παρίσι, που δεν θέλει να ξέρει

Ο Νίκος φθάνει στη Γαλλία, που προσπαθεί να αγνοήσει τα σύννεφα του πολέμου. Ένα πολύ γνωστό μας όνομα εμφανίζεται στα πρωτοσέλιδα των παρισινών εφημερίδων.

Είναι άνοιξη του 2020. Στην Ελλάδα, στη Γαλλία, στο Μεξικό, ο κόσμος είναι κλεισμένος σπίτι του, σε μια σχεδόν παγκόσμια καραντίνα. Μοναδική διέξοδος το παράθυρο του υπολογιστή. Από το Μεξικό η Ρέα μου στέλνει μέρα με τη μέρα στο One Drive ό,τι έχει αφήσει πίσω του ο Νίκος. Στην πλειονότητα, διοικητικά έγγραφα. Ανάμεσά τους το διαβατήριο της περιόδου 1938-1939, με τις σφραγίδες-ορόσημα αυτής που ίσως να υπήρξε η πιο ευτυχισμένη περίοδος της ζωής του:

1 Ιουλίου 1938. Αστυνομικός έλεγχος διαβατηρίου – Πειραιεύς. Έξοδος.

2 Ιουλίου 1938. Συνοριακός Σταθμός Μπρίντζι. Είσοδος στην Ιταλία.

4 Ιουλίου 1938. *Bardonecchia*, Ιταλία. Έξοδος.

4 Ιουλίου 1938. Γαλλικά Σύνορα. Σταθμός της Μοντάν (Σαβοΐα). Είσοδος.

28 Ιουλίου 1939. Γενικό προξενείο της Ελλάδας στο Παρίσι. Άδεια μετάβασης στην Ελλάδα (και πάνω από τη σφραγίδα, γραμμένο με το χέρι: Δωρεάν ως στρατευσίμου).

15 Αυγούστου 1939. Μασσαλία. Έξοδος. Α/Π Κάιρο Σίτυ.

19 Αυγούστου 1939. Αστυνομικός έλεγχος διαβατηρίων – Πειραιεύς.
Είσοδος.
Τέλος

Με 2.650 γαλλικά φράγκα και 30 λιρέτες στην τσέπη, αυτός ο 27χρονος νέος με τις συνεχείς τάσης φυγής που σημάδεψαν όλη του τη ζωή σφραγίζει επιτέλους το διαβατήριό του στον γαλλικό συνοριακό σταθμό της Μοντέν κατά την είσοδό του στη Γαλλία. Εδώ πια δεν είναι Ελλάδα. Εδώ δεν υπάρχουν ούτε γνωστοί, ούτε προστάτες, ούτε η ασφάλεια που προσφέρει η οικογένεια. Εδώ είναι η πραγματικότητα, το αληθινό μέτρημα του εαυτού μας. Βρίσκεσαι στις Γαλλικές Άλπεις, σε υψόμετρο 1.050 μέτρων και έχεις ταξιδέψει δύο ημέρες από το Μπρίντιζι όπου σε άφησε το Πατρίς, άλλαξες τρένα στην Μπολόνια και στο Τορίνο. Μέχρι το βράδυ θα έχεις φθάσει στον Gare de Lyon.

Είναι βράδυ Δευτέρας 4 Ιουλίου και να τος ο Νίκος, 27 χρόνων, με όλα του τα υπάρχοντα, τα όνειρα, τα σχέδια, καλλιτεχνικά ή μη, κλεισμένα καλά σε μία βαλίτσα που κουβαλάει σχεδόν μια βδομάδα τώρα, στέκεται στη σκεπαστή αποβάθρα, με τσαλακωμένα τα ρούχα, σβησμένο το γεμάτο αυτοπεποίθηση χαμόγελο, μπορεί και όχι, οπωσδήποτε λίγο σαστισμένος, μόνος ανάμεσα στους ταξιδιώτες που απομακρύνονται βιαστικά σίγουροι για τη διαδρομή τους. Έξω ψιλοβρέχει, η θερμοκρασία δεν είναι πάνω από 12-15 βαθμούς, «Γιατί αυτή η κακοκαιρία;» θα αναρωτηθεί στην πρώτη σελίδα της η *Figaro*, «Πέθανε το Γκολφ στρημ;» Η ίδια ιστορία εδώ και ογδόντα χρόνια.

Η Γαλλία που υποδέχεται τον Νίκο Μπαλόγιαννη ακριβώς δεκατέσσερις μήνες πριν ξεσπάσει ο πόλεμος, δείχνει να προσπαθεί να αγνοήσει όσο μπορεί τα σύννεφα που μαζεύονται, πέρα από αυτά που εμποδίζουν μέρες τώρα τον ήλιο να βγει στο Παρίσι. Τα πρωτοσέλιδα εκείνης της ημέρας ασχολούνται με τα αποτελέσματα της μεγάλης Ιπποδρομιακής κούρσας για το βραβείο

του Προέδρου της Δημοκρατίας στο Σαιν-Κλου, τα αυτοκινητιστικά ατυχήματα του Σαββατοκύριακου (9 νεκροί, 62 τραυματίες) και βέβαια την έναρξη του 32ου Ποδηλατικού γύρου της Γαλλίας. Σε μερικές εφημερίδες βρίσκεις έναν μικρό τίτλο με δηλώσεις του στρατηγού Γκαμλέν: «Η Γαλλία μπορεί να έχει εμπιστοσύνη στον στρατό της».

Είχε άραγε μια διεύθυνση στα χέρια του για τις πρώτες ημέρες στο Παρίσι ο Νίκος; Πού να κοιμήθηκε το πρώτο βράδυ; Στο δωμάτιο κάποιου φτηνού ξενοδοχείου από αυτά που υπάρχουν ακόμη γύρω από τους μεγάλους σιδηροδρομικούς σταθμούς της πόλης; Ή μήπως, καλά οργανωμένος, αφού πέρασε αρκετή ώρα να αποκρυπτογραφεί το πλάνο του μετρό, ανεβοκατέβηκε τις σκάλες σέρνοντας τη βαλίτσα του, χάθηκε στις στοές και τις αποβάθρες, κατέβηκε στο Σαιν-Ζερμαίν-ντε-Πρε για να περπατήσει τα 280 μέτρα μέχρι τον αριθμό 24 της οδού Μποναπάρτ όπου ξέρουμε πως έμεινε μέχρι τον Φεβρουάριο του '39, είκοσι μέτρα μακριά από την είσοδο της École des Beaux-Arts;

Δυο τρεις διευθύνσεις από καιρό ορφανές

Μποζάρ. Η φοιτητική ταυτότητα του Νίκου.

Ό,τι και να συνέβη στις 4 του μηνός, μία βδομάδα μετά βρίσκεται στη Σχολή. Αυτό δεν μπορεί να το αμφισβητήσει κανείς: Το πιστοποιητικό εγγραφής του έχει σφραγίδα με ημερομηνία 11/7/1938.

Ανάμεσα στα χαρτιά που είχε κρατήσει μέχρι το τέλος της ζωής του στην Αμερική, εκτός από το πιστοποιητικό εγγραφής του στην École υπάρχει και μια σκισμένη σελίδα τετραδίου που έχει, γραμμένα με αβέβαια γράμματα, δυο τρία ονόματα και κάποιες διευθύνσεις, ορφανές από καιρό:

*Dimitriadis, 3 bis rue Jean Ferrandi
 Micheline Barataud, 74 Quai de Jemmapes Paris Xe – Jardin du
 Luxembourg, 29 juillet '38
 Απάρτης, Villa Seurat – Rue de la Tombe-Issoire*

Ο Dimitriadis είναι σίγουρα ο γλύπτης Κώστας Δημητριάδης, διευθυντής της ΑΣΚΤ από τότε που φοιτούσε ο Νίκος, κάτοικος Παρισιού μέχρι να τον καλέσει ο Ελευθέριος Βενιζέλος να επιστρέψει στην Ελλάδα το 1930 για να κατευθύνει και να αναδιαμορφώσει τις ελληνικές εικαστικές τέχνες. Ο Δημητριάδης διατηρούσε το ατελιέ του στο Παρίσι και, όπως γράφει ο Νίκος με αφορμή τον θάνατό του το 1943, τον είχε συναντήσει εκεί, πιθανότατα μαζί με τη Μουν.

Για τη Μισλίν Μπαρατώ, την οποία συνάντησε στους Κήπους του Λουξεμβούργου στις 29 Ιουλίου του 1938, το μόνο που γνωρίζουμε είναι ότι επιδίωξε να την ξαναδεί τον Ιανουάριο του 1946. Αλλά αυτή είναι μια άλλη ιστορία, θα την πούμε αργότερα. Κάθε πράγμα στην ώρα του.

Η τελευταία διεύθυνση που έχει σημειώσει με διστακτικά γράμματα και ορθογραφικά λάθη είναι, προφανώς, του Θανάση Απάρτη. Δεν υπάρχει πουθενά κάποια ένδειξη ότι ο Μπαλόγιαννης γνώριζε από πριν τον σπουδαίο γλύπτη, άλλωστε ο Απάρτης ζούσε στο Παρίσι από το 1919, όμως τίποτε δεν μπορεί να αποκλείσει μια γνωριμία κατά τη διάρκεια παραμονής του στην Αθήνα. Πιθανό όμως να πρόκειται για σύσταση τρίτου. Έτσι κι αλλιώς, όπως γράφει ο Χρήστος Καπράλος στην αυτοβιογραφία του «εκείνη την εποχή όποιος καλλιτέχνης έφτανε στο Παρίσι έπρεπε να κάνει δυο επισκέψεις. Μια στον Απάρτη και μια στον Γαλάνη».* Ο δεύτερος έχει ίσως πολύ μοντέρνες ιδέες για τον Νίκο, οπότε ας τον ξεχάσουμε.

* Χρήστος Καπράλος, *Αυτοβιογραφία συμπληρωμένη από τη Σούλη Καπράλου*, Εκδόσεις Άγρα, Αθήνα 2001, σ. 53.

Η Βιλιά Σερά, στο 14ο διαμέρισμα, είναι ένας από αυτούς τους τόπους που συναντάς μόνο στο Παρίσι. Ένας πεζόδρομος που ξεκινά από την οδό ντε λα Τομπ-Ισσουάρ και καταλήγει σε αδιέξοδο, 120 μέτρα μήκος όλος κι όλος, στρωμένος με παβέ, τους χαρακτηριστικούς κυβόλιθους πολλών παρισινών δρόμων. Δημιουργήθηκε ανάμεσα στα 1924 και 1926 με σκοπό να κατοικήσουν εκεί καλλιτέχνες και να δημιουργήσουν σε μικρά μονώροφα σπίτια και ατελιέ που χτίστηκαν από σπουδαίους αρχιτέκτονες της εποχής. Πολλά απ' αυτά τα οικήματα έχουν χαρακτηριστεί ιστορικά μνημεία και είναι γνωστοί οι διάσημοι ένοικοι τουλάχιστον σε είκοσι απ' αυτά.

Ας σταματήσουμε στο νούμερο 18 για λίγο: εκεί έμεινε από το 1934 ο Χένρυ Μίλλερ, εκεί έγραψε τον *Τροπικό του Καρκίνου*, εκεί έμεινε και η Αναΐς Νιν. Εκεί ήρθε κι έμεινε κατόπιν και ένας δικός μας, ο ζωγράφος Μάριος Πράσιнос. Τα πράγματα της ζωής παίρνουν πολλές φορές τον δικό τους παράξενο δρόμο κι εγώ προσπαθώ συχνά εδώ μέσα, με τη βοήθεια του ανακτημένου χρόνου, να αποκαταστήσω συναντήσεις που κατά τύχη έγιναν ή που θα μπορούσαν να γίνουν, αλλά δεν έγιναν γιατί κάποιοι προχώρησαν δύο βήματα παραπάνω ή κάποιοι έφθασαν τρία λεπτά της ώρας αργότερα, και να φτιάξω ένα κομπολόι συμπτώσεων που είναι αδύνατον να το αντιληφθεί κανείς την ώρα που συμβαίνει. Μέχρι τη στιγμή που, καθοδηγούμενος από τις συμπτώσεις αλλά και με μπόλικη αυθαιρεσία, θα ανακαλύψω σβησμένες συνδετικές γραμμές και θα φανταστώ πιθανές ή απίθανες συναντήσεις, σχέσεις μεταξύ ανθρώπων που δεν συναντήθηκαν ποτέ αλλά συνυπήρξαν έντονα στις σκέψεις ενός τρίτου.

Ας πούμε λοιπόν ότι κάπου εδώ συναντάμε τον Μάριο Πράσινο για πρώτη φορά. Γιατί θα τον ξαναβρούμε μπροστά μας, εκεί που δεν το περιμένουμε, το υπόσχομαι. Σύντομα θα μάθετε. Υπομονή, λέμε.

**Θα έρθει πόλεμος, Μαντλέν Λαβεντύρ,
κι ευτυχώς δεν το ξέρεις.**

Μπορούμε να φανταστούμε ότι τις πρώτες ημέρες του στο Παρίσι ο Νίκος θα τις πέρασε στη Σχολή, τουλάχιστον μέχρι να κλείσει για το καλοκαίρι. Και σίγουρα θα παρατήρησε από το παράθυρό του την κοσμοσυρροή, τους δημοσιογράφους και φωτογράφους που μαζεύτηκαν εκεί στις 7 Ιουλίου και σίγουρα θα μπήκε κι αυτός στο Προαύλιο της Μουριάς, τον πιο ξακουστό υπαίθριο χώρο του συγκροτήματος, όπου οι μελλοντικοί συνάδελφοι και συναδέλφισσές του γιορτάζουν και ετοιμάζονται, σύμφωνα με την παράδοση της Μποζάρ, να ρίξουν μέσα στη λιμνούλα τη φετινή νικήτρια του Prix de Rome, του μεγαλύτερου βραβείου της Σχολής, που συνοδεύεται από μία υποτροφία στη Βίλα των Μεδίκων, στην Αιώνια πόλη.

Αύριο, όλες οι εφημερίδες θα έχουν στα πρωτοσέλιδά τους τη φωτογραφία της Μαντλέν Λαβεντύρ, της πρώτης κοπέλας που κερδίζει το βραβείο μετά το 1924, χαρούμενης στα χέρια των συμφοιτητριών της προτού τη ρίξουν στη λιμνούλα του προαυλίου. Είναι 25 ετών, δυο χρόνια μικρότερη από τον Νίκο, και τον Δεκέμβριο θα φύγει για τη Ρώμη, όπου δεν θα μείνει ούτε έναν χρόνο. Θα αναγκασθεί να γυρίσει πίσω το φθινόπωρο του '39, με την κήρυξη του πολέμου. Θα καταφύγει σε ένα παραθαλάσσιο χωριό της Βρετάνης, πενήντα χιλιόμετρα από τη Νάντη. Για κάποιον λόγο άγνωστο σε εμάς, θα βρίσκεται εκεί, στη Νάντη, την 1η Ιουλίου του 1940. Θα τη χτυπήσει ένα γερμανικό φορτηγό. Θα πεθάνει λίγο αργότερα, δύο χρόνια παρά έξι ημέρες από κείνο το αξέχαστο πρωινό στο Προαύλιο της Μουριάς, στην École Nationale Supérieure des Beaux-Arts στο Παρίσι.

Γιατί ο πόλεμος είναι εκεί. Μπορεί να μην έχει ξεσπάσει ακόμη, αλλά γρυλίζει σαν κακό σκυλί και το αφεντικό του μια του σφίγγει, μια του χαλαρώνει το λουρί. Ο πόλεμος δείχνει τα δό-

ντια του κι ας προσπαθούν να τον ξορκίσουν με αεροπορικά κατορθώματα και βασιλικές επισκέψεις τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων. Τα γεγονότα που σηματοδεύουν τις πρώτες βδομάδες του Νίκου στο Παρίσι δεν είναι άλλα από την πτήση του Χάουαρντ Χιουζ από τη Νέα Υόρκη στο Παρίσι σε 16 ώρες και 35 λεπτά και, βέβαια, η επίσημη επίσκεψη του βασιλιά και της βασίλισσας της Αγγλίας «η μεγαλύτερη και δημοφιλέστερη δημόσια εκδήλωση από το τέλος του πολέμου» όπως γράφει η ανταποκρίτρια του *New Yorker* στο Παρίσι Janet Flanner. «Αυτό που είχε γραφειοκρατικά σχεδιαστεί ως μία αναγκαία, πολυδάπανη και καλά προετοιμασμένη διπλωματική χειρονομία, μια κίνηση της τελευταίας στιγμής για τη διατήρηση της ειρήνης στην Ευρώπη, μετατράπηκε με έναν παράλογο τρόπο σε ένα ευχάριστο πανηγύρι για όλους τους συμμετέχοντες, λες και δεν υπήρχε καμία έγνοια σ' ολόκληρο τον κόσμο. Το Παρίσι έκανε ένα τετραήμερο ξεφάντωμα με ζητωκραυγές και κόσμο στα πεζοδρόμια, και τα πλήθη μαζεύονταν στους δρόμους τις νύχτες δημιουργώντας τα μεγαλύτερα μποτιλιαρίσματα που έχουμε δει εδώ από την εφεύρεση του αυτοκινήτου».*

Ο Νίκος δεν μπορεί να μην έζησε αυτό το ντελίριο των ημερών 19 με 23 Ιουλίου 1938. Όπως δεν μπορεί να μην έζησε τη χαρά και το ξεφάντωμα της νύχτας της 14ης Ιουλίου, όταν στους λιθόστρωτους δρόμους του Παρισιού ο κόσμος πίνει και χορεύει μέχρι το ξημέρωμα στους ήχους μιας ορχήστρας ή ενός ακορντεόν. *Les bals populaires*, οι χοροί του λαού, μια χαρούμενη παράδοση που κρατάει μέχρι σήμερα (πάνω από 10.000 χοροί οργανώθηκαν σε όλη τη Γαλλία στις 14 Ιουλίου του 2024), ένα ξεφάντωμα, οργανωμένο ή αυθόρμητο, σε γειτονιές, στους δρόμους της πόλης ή στην πλατεία του χωριού, εκείνον τον Ιούλιο

* Janet Flanner, *Paris Was Yesterday, 1925-1939*, Virago Press, Λονδίνο 2003, σ. 222.

του '38 κράτησαν από τις 13 μέχρι τις 19 του μήνα. Ήταν μεγάλη η ανάγκη του κόσμου για εκτόνωση, η ανάμνηση του Μεγάλου Πολέμου ήταν ακόμη ζωντανή, σε λίγες εβδομάδες θα γιορτάζονταν τα είκοσι χρόνια από το τέλος του, οι επιζώντες από τα χαρακώματα δεν ήταν ακόμη σαράντα χρονών. Σε μερικές περιοχές της Γαλλίας είχε ξεκινήσει και πάλι η διανομή των μασκών αερίου.

Τις πρώτες μέρες του Αυγούστου η θερμοκρασία στην πόλη θα φθάσει τους 42 βαθμούς. Όπως κάθε Αύγουστο, το Παρίσι είναι άλλη πόλη. Οι δρόμοι έχουν αδειάσει, μόνο σε μία μέρα 250 τρένα ασφυκτικά γεμάτα μεταφέρουν τους Παριζιάνους στις εξοχές, οι εργαζόμενοι επωφελούνται για δεύτερο καλοκαίρι της άδειας μετ' αποδοχών που μαζί με την εργάσιμη εβδομάδα των 40 ωρών έχει καθιερώσει από το '36 το Λαϊκό Μέτωπο, το οποίο έχει ακόμη τυπικά την κοινοβουλευτική πλειοψηφία, ουσιαστικά όμως έχει παραδώσει εδώ και λίγους μήνες την κυβέρνηση στον ριζοσπάστη πρωθυπουργό Νταλαντιέ και σε λίγους μήνες θα διαλυθεί στα εξων συνετέθη. Το κύμα του λαϊκού ενθουσιασμού το καλοκαίρι του '36 έχει κοπάσει, οι απεργίες όμως των λιμενεργατών της Μασσαλίας, των οικοδόμων του Παρισιού και άλλων εργατικών σωματείων, συχνά σκληρές, ξεσπούν μέσα στο καλοκαίρι και διαρκούν, με τη στήριξη κομμουνιστών και σοσιαλιστών που στηρίζουν ακόμη στο κοινοβούλιο την κυβέρνηση Νταλαντιέ, πράγματα τρομακτικά και απαράδεκτα για τον Υπότροφο της κυβέρνησης Μεταξά, όπως, μετανιωμένος, θα γράψει λίγα χρόνια αργότερα στη Μουν. Για τον Νίκο, σίγουρα όλα αυτά είναι πολιτισμικό σοκ.

Και ξαφνικά... Μητσοτάκης

Αλλά ας φύγουμε από την École, έτσι κι αλλιώς έχει κλείσει για το καλοκαίρι. Είπαμε, είναι κατακαλόκαιρο. Τουρίστες, Άγγλοι κυρίως, γεμίζουν τις καρέκλες των καφέ στα πεζοδρόμια. Οι εφη-

μερίδες ασχολούνται πού και πού με τις συγκρούσεις μεταξύ Ιαπώνων και Σοβιετικών στη Μαντζουρία, ο Φράνκο κατευθύνεται προς την Καταλονία, οι Γερμανοί κάνουν μεγάλα στρατιωτικά γυμνάσια, αλλά τίποτε από αυτά δεν συνιστά πρώτη είδηση.

Μόνο που ξαφνικά, στις 30 Ιουλίου, η Ελλάδα εμφανίζεται ψηλά στα πρωτοσέλιδα του γαλλικού Τύπου, μαζί με ένα όνομα που επρόκειτο να γίνει πολύ γνωστό κάποιες δεκαετίες αργότερα – ψηλά στην πρώτη σελίδα, ακριβώς κάτω από τον τίτλο της, η *Matin* γράφει «Ένα κίνημα ξέσπασε στην Ελλάδα και μάλλον κατεστάλη γρήγορα. Εμπνευστής του ο κ. Α. Μητσοτάκης, πρώην υπουργός και ανιψιός του Βενιζέλου». Η είδηση με το όνομα του Μητσοτάκη βρίσκεται σε όλα σχεδόν τα γαλλικά πρωτοσέλιδα εκείνης της ημέρας. Πρόκειται για τη μοναδική απόπειρα ανατροπής της μεταξικής δικτατορίας, που πράγματι ξεκίνησε από τα Χανιά με επικεφαλής τον Αριστομένη Μητσοτάκη, αδελφό του παππού του Κυριάκου Μητσοτάκη και πράγματι εξουδετερώθηκε σχεδόν αμέσως.

Ποιος ήταν αυτός ο μυστήριος ζωγράφος που αγνοείται εντελώς από την ελληνική βιβλιογραφία, που δεν άφησε εδώ πέρα ούτε το όνομά του, που ταξίδεψε με το Ματαρόα και τον μνημονεύουν μετά θάνατον οι *New York Times*; Κι αυτό το κορίτσι που ήταν δεκαεννιά χρονών το 1939 και το έχουμε αφήσει σε ένα χωριό της νότιας Γαλλίας, επέ-

ζησε; Δημιούργησε; Τον ξαναβρήκε; Μπορείς άραγε να ανακαλύψεις μια φοιτήτρια του Μεσοπολέμου στον 21ο αιώνα; Εκεί που χάνεται το μονοπάτι του Εθνικού Κήπου σε έναν πίνακα ζωγραφισμένο μέσα στην Κατοχή, εκεί αρχίζει αυτή η ιστορία. Η δική τους και η δική μας. Όλων μας.

ISBN: 978-618-03-4601-5

9 786180 346015

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 84601

metaixmio.gr

ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ
ΚΑΙ ΣΕ
e-book